

USA presidendivalimised 2016

Autor: *Aap Neljas*

Sel aastal on toimumas USA presidendivalimised, kus otsustatakse, kes juhib USA-d järgmised neli aastata. USA presidendivalimised hõlmavad rohkem kui aastapikkust kampaaniat, kus alguses selgitatakse eelvalimistel välja kahe partei demokraatide ja vabariiklaste presidendikandidaadid (veebruarist juunini). Eelvalimistel valitakse osariigi parteiorganisatsioonide esindajad parteide rahvuskongressidele, mis toimuvad 2016. aasta juulis. Vabariiklaste rahvuskongressile valitakse 2472 delegaati, presidendikandidaadiks valituks osutumiseks on vaja 1237 delegaadi toetust. Demokraatidel valitakse rahvuskongressile 4763 delegaati, presidendikandidaadiks valituks osutumiseks on vaja 2383 delegaadi toetus. Sellele järgneb ametlik presidendivalimiste kampaania mõlema partei presidendikandidaatide vahel, mis kestab kuni 8. novembrini 2016, kui üldvalimistel valib presidendi 538 valijameest. Presidendi äravalimiseks on vajalik 270 valijamehe toetus. Uus president astub ametisse 2017. aasta jaanuaris.

Demokraatliku partei presidendikandidaadiks pürgivad endine välisminister Hillary Clinton ja Vermonti osariigi sõltumatu senaator Bernie Sanders. Vabariikliku partei presidendikandidaatideks on kinnisvaraärimees Donald Trump, Texase senaator Ted Cruz ja Ohio osariigi kuberner John Kasich.

Paljude poliitikavaatlejate meelest on seekordsetel presidendivalimistel suuresti protestivalimiste iseloom, kuna esile on kerkinud populaarsuse osas vabariikliku partei ladvikule vastanduv miljardär Donald Trump ja demokraatide ladvikule vastanduv sõltumatu ja partei joonest selgelt vasakule paigutuv Bernie Sanders. Mõlemad kandidaadid on end püüdnud näidata Washingtoni *establishment'*ile vastanduvate kandidaatidena. Eriti Trump on paistnud ka silma konfrontatsioonilise valimiskampaaniaga, kus ta on rünnanud vastaskandidaate mitte üksnes poliitiliste vaadete vaid ka isikuomaduste põhjal. Trump on rünnanud ka ajakirjanikke, nt Fox Newsi saatejuhti Megan Kellyt, keda ta on süüdistanud oma kampaania kallutatud

kajastamises. Trump on olnud ka teiste presidendikandidaatide rünnaku all, kuna ta ei distantseerunud piisavalt kiiresti Ku Klux Klani toetusavaldusest oma kandidatuurile.

Hillary Clintoni ja Bernie Sandersi vaheline võistlus oli alguses suhteliselt tasavägine. Praeguseks võib siiski öelda, et Clinton on saavutanud selge demokraatide seas liidripositsiooni, ehkki Bernie Sanders on lubanud kandideerida kuni on selgunud eelvalimiste valimistulemused kõigis osariikides. Kui võrrelda kahe kandidaadi poliitilisi vaateid, siis on Hillary Clinton kindlasti tsentristlikum kui rõhutatult vasakpoolsete vaadetega Bernie Sanders. Clinton on kindlasti kogenum välispoliitika valdkonnas. Clintonil on ka hästirahastatud kampaania, mis annab talle lootuse võiduks üldvalimistel. Clinton on ka populaarne vähemuste seas, nagu afroameeriklased ja hispaaniakeelsed valijad, samuti naisvalijate seas.

Clinton toetab Barack Obama ajal vastu võetud majanduspoliitilisi otsuseid ja tervishoiureformi. Clinton lubab maksusoodustusi töötavatele peredele ja väikeettevõtetele ja maksude alandamist ettevõtetele, kes jagavad oma tulusid töötajatega. Samuti lubab ta kõrgharidust omandavatele üliõpilastele õppekulude katmist. Clintoni plaan näeb ette majanduse edendamist teadusuuringute ja infrastruktuuri investeeringute kaudu, ning selliste investeeringute toetamiseks riikliku panga loomist. Clinton soovib nende sätete äramuutmist maksuseadustes, mis võimaldavad suurettevõtetel maksude maksmisest mööda hiilimist. Oluline on ka miinimumpalga tõstmise lubadus.

Clinton lubab seista rassilise võrdõiguslikkuse eest ja toetab Obama algatatud nn kompleksset immigratsioonipoliitika reformi, mis võimaldaks muuhulgas immigrantidele kiiremat kodakondsuse andmist ja illegaalsete immigrantide seisundi legaliseerimist. Kuivõrd kohtus süüdimõistetute hulgas on ebaproportsionaalselt palju afroameeriklasi, lubab Clinton sellist karistus- ja hariduspoliitika muutust, mis võimaldaks pakkudes paremat haridust ja seeläbi vältida noorte sattumist vanglatesse ja lubab vähendada karistusi mittevägivaldsete kuritegude eest, mis võimaldaks vähendada vanglas olevate isikute arvu. Kuritegevuse vähendamisel pooldab Clinton kontrolli karmistamist tulirelvade müügi üle.

Välispoliitikas on Clinton lubanud intensiivistada võitlust terroristirühmituse ISIL-i vastu, intensiivistades õhulööke ja tugevdades toetust piirkondlikele liitlastele, kes võitlevad ISIL-i vastu. Clinton peab vajalikuks vastu astuda ISIL-i värbamistegevusele, sh internetis. Samuti pooldab Clinton koostöö intensiivistamist Euroopa liitlastega ISIL-i tegevusele vastuseismisel. Clinton on toetanud ka Obama administratsiooni poolt saavutatud rahvusvahelist kokkulepet, mis piirab Iraani tuumaambitsioone.

Kuigi Obama administratsiooni välisministrina algatas Clinton *reset* poliitika Venemaa suhtes, on ta pärast Venemaa Ukraina vastast agressiooni astunud välja Venemaa karmima kohtlemise pooldajana. Clinton on ka rõhutanud, et Venemaa agressiivne poliitika Ukraina suunal kujutab endast ohtu, millele lääs peab ühtselt vastu seisma ja tõkestama Venemaa agressiivse tegevuse levikut. Clinton on olnud tugeva NATO pooldaja, on rõhutanud liitlassuhete hoidmise olulisust ja on hoiatanud, et Trumpi soovitatud NATO-sse panustamise vähendamine oleks ohtlik USA julgeolekule. Ta on nimetanud NATO-t parimaks välispoliitiliseks investeeringuks, mida USA on kunagi teinud.

Bernie Sanders on poliitik, kes on enda suhtes kasutanud määratlust „demokraatlik sotsialist“ ja on öelnud, et peab eeskujuks Skandinaavia maade ühiskonnakorraldust. Ta on aktiivselt kritiseerinud nn rikkaima 1% ja Wall Streeti finantsäri tegevust, leides et USA majanduspoliitikas on lähtutud senini liialt nende huvidest. Ta on lubanud tõsta jõukamate ameeriklaste makse, sh päritava vara maksustamist ja kõrgemat tulumaksumäära jõukamatele. Samas soovib Sanders alandada vaesemate ja keskklassi maksukoormust, samuti tõsta alampalka. Sanders leiab, et tuleks astuda rohkem samme töökohtade loomiseks ja töötuse vähendamiseks. Sanders pooldab nn riigi poolt maksude arvelt kinni makstud tervisekindlustust Medicare laiendamist vaesematelt kõigile ameeriklastele ja (osa)riigi ülikoolides tasuta õpet. Sanders on lubanud, et maksustatakse USA suurfirmade maksuvabadesse piirkondadesse laekuvad tulud. Kaubanduspoliitikas on Sanders vabakaubanduslepingute, nagu uus Vaikse ookeani ülene Partnerlusleping, vastane ja on lubanud toetada kaubanduspoliitikas protektsionistlikumat liini.

Välispoliitikas pooldab Sanders Iisraeli ja Palestiina konflikti lahendamiseks kahe riigi lahendust. Sander toetab tuumalepet Iraaniga. ISIL on Sandersi meelest barbaarne organisatsioon, mille vastu tuleb tegutseda, kuid ta leiab, et USA ei peaks olema selle vastu võitlemisel sõjaliselt juhtrollis, vaid seda peaksid juhtima Lähis-Ida piirkonna riigid. Sanders toetab ka suhete normaliseerimist Kuubaga. Venemaa agressiooni ohjeldamisel on Sanders lääneriikide vahel kokku lepitud sanktsioonide poolt, kuid leiab, et on vaja hoiduda sõjalisest vastasseisust. Sanders on öelnud, et NATO laienemine oli viga ja NATO on asjatult Venemaad provotseerinud. Ka on Sanders olnud NATO edasise laienemise vastu.

Vabariiklaste seas on Donald Trump siiani olnud teistest kandidaatidest populaarsem. Radikaalsete vaadetega miljardär Trump ei ole küll vabariiklaste partei juhtide esimene eelistus, nende toetusele võib loota pigem Jeb Bushi kandideerimast loobumise järel Marco Rubio, kes esindab võrreldes Trumpiga vabariiklaste pealiinile lähedasemaid vaateid. Kuid valimistel on

Trumpi järel seni edukaim olnud Ted Cruz, kes on samuti tuntud kui Washingtoni *establishment*'ile vastanduja.

Sisepoliitikas on Trump lubanud maksude alandamist keskklassile ja ettevõtte tulumaksu vähendamist 15%-le samaaegselt maksuseadustes olevate aukude sulgemisega, mis võimaldab suurettevõtetel maksude maksmisest kõrvale hoiduda. Trump pooldab ka infrastruktuuri investeringute suurendamist. Trump pooldab miinimumpalga kaotamist.

Trump toetab Obama tervishoiureformiga loodud tervisekindlustuse süsteemi asendamist turupõhise lahendusega. Trump on tulirelvade levikut piiravate meetmete vastu. Samuti toetab ta abortide keelustamist nagu vabariiklaste põhiliingi. Mõlemas küsimuses on teised vabariiklikud kandidaadid süüdistanud Trumpi oma varasemate vaadete muutmises, mis ühtisid pigem demokraatide vaadetega.

Välispoliitikas on Donald Trump lubanud, et taastab maailmas austuse USA vastu ja tagab tugeva kaitsevõime. Trump on lubanud impordi maksustamist senisest kõrge 35% tollimääradega, mis võimaldab teda määratleda pigem proteksionistina. Eriti on ta toonud välja vajaduse impordipiirangutega ohjeldada Hiina tegevust, kuna see on USA peamine majanduslik ja geopoliitiline konkurent, kelle tegevuse tagajärjel on USA-s kadunud töökohad ja kust tulev import on asendanud USA toodangut. Lähis-Ida konfliktide osas on Trump pooldanud radikaalseid meetmeid terroristide vastu, sh ka nende perekondade ründamist. Kuid Trump on olnud kriitiline selle suhtes, et USA panustab jõukate liitlasriikide kaitsesse, kes samas ei tee piisavalt kaitsekulutuste alal. Ta on teatanud, et NATO toetamine on USA-le liiga kallis ja panustamist NATO-sse tuleks edaspidi vähendada. Euroopa probleemide lahendamine peaks jääma Euroopa suurriikide hooleks, USA ei peaks nende küsimustes, nt Ukraina toetamises, võtma endale juhtrolli.

Venemaa osas on Trump olnud seisukohal, et USA peaks hoidma koostöösuhteid Venemaaga, et vältida Venemaa ja Hiina lähenemist. Trump on nimetanud Vladimir Putinit oma maal austatud juhiks, kellega suhtlemisega ta saaks hästi hakkama erinevalt Obamast, keda Venemaal ei respektieritavat. Putin on omakorda väljendanud sümpaatiat Trumpi suhtes.

Trump on oma valimiskampaania ajal esinenud sageli ka küllaltki radikaalsete avaldustega immigratsioon piiramise osas. Mehhiko ja mehhiklaste suunas on ta teravaid avaldusi teinud - näiteks on ta lubanud illegaalsete immigrantide tõrjumiseks ehitada USA - Mehhiko piirile kõrge tara. Samuti soovib ta hetkel USA-s viibivad illegaalsed immigrandid - keda on umbes 11 miljonit - kõik Mehhikosse või mujale tagasi saata. Samuti on ta lubanud peatada ajutiselt islamiusuliste immigratsiooni USA-sse. Trump on ka USA praeguses kodakondsusseaduses oleva sätte

tühistamise poolt, mis lubab USA-s sündinud lastele automaatselt kodakondsuse. Mehhiko ja teiste Ladina-Ameerika sisserändajatele vastuolek vähendab aga Trumpi võimalikku toetust USA hispaaniakeelse elanikkonna hulgas. Trump on lubanud ka võidelda jõuliselt ISIL-i vastu Iraagis ja Süürias ja on leidnud, et ka Venemaa sõjaline operatsioon Süürias oli vajalik. Trump on hukka mõistnud tuumakokkuleppe Iraaniga, lubades jõulisemalt seista vastu Iraani tuumarelva hankimisele.

Senaator Ted Cruze on vabariiklaste konservatiivsema tiiva esindaja. Ta on soovinud valitsusaparaadi vähendamist, proportsionaalset tulumaksu ja seisnud vastu miinimumpalga tõstmisele. Ta on pooldanud vabakaubandust. Sotsiaalküsimustes on ta olnud abordiõiguse vastu ja surmanuhtluse poolt. Samuti on ta olnud Obama tervishoiureformi vastu. Immigratsiooniküsimustes on ta olnud illegaalsete immigrandidele oma kohaloleku legaliseerimise võimaluse andmise vastu. Cruz on üldiselt olnud vabakaubanduse lepingute pooldaja

Välispoliitika osas on Cruz olnud Iraani tuumaleppe vastane ja nõudnud jõulisemat tegevust ISIL-i vastu Iraagis ja Süürias. Cruz on eelistanud Venemaa suhtes karmimat poliitikat ja toetanud Ukraina terviklikkuse taastamist ning Ukrainale sõjalise abi andmist. Ta pooldab täiendavate USA vägede paigutamist Euroopa idaossa.

John Kasich'it, kes on lisaks koduosariigile Ohiole seni võitnud vaid mõnes osariigis, peetakse vabariiklaste mõõdukama tiiva esindajaks. Ta on soovinud riigieelarve tasakaalustamist ja väikeettevõtete tulumaksuvabastust. Välispoliitikas on ta pooldanud vabakaubanduslepinguid ja tugevamat vastuseisu Hiina ülemvõimu taotlustele Lõuna-Hiina merel ning jõulisemat tegevust ISIL-i vastu Süürias, sh USA maavägede kasutamist. Kasich on leidnud, et Venemaa on saanud jälle ohuks Euroopale, USA peab abistama Ukrainat sh. relvadega ning NATO tuleb parandada Balti riikide ja Poola kaitset, paigutades vägesid ümber NATO idapiirile.

Kokkuvõttes võib öelda, et USA välispoliitika suhtes esindavad Clinton, Cruz ja Kasich suuresti senise välispoliitilise joone jätkumist, sh NATO ja Ida-Euroopa riikide toetamise osas. Trump ja Sanders esindavad USA senise poliitikaga võrreldes isolatsioonistlikumat liini, olles vastu vabakaubanduslepetele ja ka ressursside kulutamisele liitlaste toetamiseks. Trump, kes pole varem välispoliitikaga tegelenud, ei oma vastavat kogemust ja Sanders pole vaatamata pikale poliitilisele karjäärile olnud aktiivne välispoliitika valdkonnas. Seega võiks nendest kandidaatidest ühe võit viia ettearvamatuma USA välispoliitika kujunemisele, mis võtab senisest vähem arvesse USA liitlaste huve.